

De Wondere Vogelwereld van O.C. Hooymeijer.

Kuifnek

Nibistrickx vari L 83 cm – V 35 cm

W as algemeen op droge, vlakke, zanderige velden met verspreid liggende stenen en verdorpe bosschages in de landen rond de Middellandse Zee. Door cultivering en oprukkende bebouwing van leefgebied nu schaars. Ook overbejaging en stroperij hebben de populatie doen slinken. Vanwege het grotere aanbod en de variëteit aan prooien, heeft de Kuifnek zijn biotoop de laatste jaren verlegd naar de wat nattere, zompige, moerassen en rietlanden. Ook de minder toegankelijkheid van deze gebieden en ruimere mogelijkheden om zich te verschansen bij jachtpartijen spelen daarbij waarschijnlijk een rol.

Verenkleed zwart-wit. Groene, in verhouding redelijk dunne poten. Zie grote, opbollende ogen, zware haaksnavel en warrige kuif. Opvallend is de lange 'uitschuifbare' nek, die bij een volwassen vogel een lengte van wel 50 centimeter kan bereiken. Aan de zwarte 'jaarringen' kan de leeftijd van de vogel worden afgelezen. De ingeschoven houding wordt aangenomen bij onraad of gevaar, in de uitgeschoven stand vormt de nek een onmisbaar gereedschap bij het vangen van prooien.

Foerageert sluipend. Menu zeer gevarieerd. Bestaat meest uit kikkers, padden, vissen, slangen, schorpioenen, hagedissen, sprinkhanen, wormen, rupsen, vlinders, libellen en larven. Maar ook vogels, muizen, ratten, mol-

len, jonge hazen en konijnen, eieren, water- en landschildpadden, kreeftachtigen, kevers, spinnen, torren, vliegende insecten, planten, vruchten, bessen, knoppen, noten, zaden, paddenstoelen en zelfs dierlijke uitwerpselen worden niet vermeden.

B alts spectaculair. Vindt altijd plaats bij windstil weer in de volledige duisternis rond nieuwe maan en daardoor zeer moeilijk waar te nemen. Bestaat uit een schijnbaar nogal gewelddadig gevecht tussen mannetje en vrouwtje. In een almaar kleiner wordende cirkel paradeert mannetje met omhooggestoken nek en opgezette onderstaartpluimen rond vrouwtje. Zodra zij binnen elkaars bereik zijn 'slaan' de vogels elkaar beurtelings met de zware haaksnavel, totdat het vrouwtje, vaak met een bloedende kop, de strijd staakt.

Het geluid van de met kracht tegen elkaar slaande koppen is met de door beide vogels voortgebrachte schorre, blaffende 'KAAiii ... KAAiii ... KAAiii' -klanken in de verre omgeving door de vaak aardedonkere nacht te horen.

Volksvogelwijsheid:

Herkomst, Italië (platteland van Basilicata): "*Ero genti tendri una molta Nibistri ia de pantálonie*". Vertaling: "Die man heeft een Kuifnek in de broek".

Met uitgestoken en ingetrokken nek

Iedere week beschrijft O.C. Hooymeijer een vogel die aan zijn brein is ontsproten.

Verraderlijke

Invasieve soort reportage

Help! De exotische landplatworm is bezig met een opmars. De ongewenste gast bedreigt ander bodemleven en is een meester in overleven: hij kan een jaar zonder voedsel en kan zich zonder partner voortplanten.

tekst **Monica Wesseling**
foto's **Jean-Pierre Jans**

Knap gevaarlijk, dit beest. De kleine Australische tweestrep. De regenwormen en slakken mogen wel op-

passen. Een beetje tweestrep lost ze zo op." Gevaarlijk? Een onopvallende wormpje van nog geen centimeter?

Het tafereel: de stoep van een bescheiden huis in Amsterdam-Noord. Een vrouw ligt op haar knieën en tilt een voor een de (losliggende) stenen van haar stoepje op. Ze bekijkt ze nauwlettend. Daarnaast de pratende vrouw, Sytske de Waart, landplatwormdeskundige. De Waart doet onderzoek naar exotische landplatwormen, 'monsters' die regenwormen eten en daarmee de bodemvruchtbaarheid kunnen bedreigen, vertelt ze terwijl ze met een penseeltje drie donkere friemels in de deksel van een jampot heen en weer schuift. "Deze ook, de kleine Australische tweestrep. Een schoonheid met twee lichte strepen op zijn rug en op zijn buik." De leesbril gaat op, maar de strepen zijn met geen mogelijkheid te ontdekken.

Landplatwormen zijn geen wormen, ook al lijken ze daar wel op, legt De Waart uit. In tegenstelling tot regenwormen graven landplatwormen niet, maar houden ze zich, droogtegevoelig als ze zijn, verborgen onder bloempotten, dood nat hout, zakken tuinaarde, gieters, stenen en zelfs hondenbakken.

Het zijn carnivoren en ze hebben het vaak op regenwormen en slakken gemunt. Ondanks hun geringe afmeting – meer dan zo'n drie centimeter lang worden onze inheemse meestal niet – kunnen ze wel wormen van 25 centimeter aan. Gewoon een kwestie van de tijd nemen...

Toch zijn onze inheemse landplatwormen geen probleem. Ze zijn, zoals dat zo mooi heet 'in evenwicht met het ecosysteem'. "Het zijn, net als bijvoorbeeld leeuwen, toppredatoren die geen natuurlijke vijanden hebben. En het aantal leeuwen groeit ook niet oneindig door. Voedsel en klimatologische omstandigheden zijn op een gegeven moment toch beperkend. Voor invasieve landplatwormen geldt dat niet. Kenmerkend voor invasieve exoten is immers dat ze veel minder eisen stellen aan hun omgeving en bovendien vaak groter en vraatzuchtiger zijn dan onze inheemse soorten."

De opmars van de exotische landplatwormen in Nederland is al een paar jaar aan de gang. Zo werd in 2014 in een tuin in Castricum al een grote Australische geelstreep aange troffen en inmiddels zijn ook de hamerhoofdplatworm en blauwgevekte landplatworm hier vaste gast. Bij een recente zoektocht van De Waart en collega Naomi Thunnissen zijn nog vijf exotensoorten aangetroffen in kassen.

Acuut gesmolten

Tot voor kort was er nauwelijks aandacht voor de exotische landplatwormen. Op verzoek van de Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit (NVWA) is De Waart, al jaren als liefhebber met platwormen bezig, officieel aan de slag gegaan. Het verzoek kwam via promovendus Naomi Thunnissen die aan de Radboud Universiteit en op verzoek van de NVWA een risicoanalyse heeft gemaakt van onder meer de exotische landplatwormen. De EU heeft de Nieuw-Zeelandse landplatworm vanwege zijn snelle wereldwijde verspreiding en vermogen regenwormpopulaties te decimeren al op de lijst gezet van invasieve exoten. De soort komt nog niet in Nederland voor, maar heeft in Engeland sinds 1963 al stevig voet aan de grond. Daar zijn, in vergelijkbare klimatologische omstandigheden, sowieso al vijftien geïntroduceerde soorten aangetroffen. "Je houdt je hart vast."

Zoals bij veel exoten, zijn ook de exotische landplatwormen per ongeluk hierheen gehaald, verborgen onder bloempotten en in tuinaarde. Elders in de wereld, op de Filipijnen, Malediven en in Japan werden exotische platwormen, zoals de Nieuw-Guineese landplatworm, in het verleden moedwillig binnengehaald om andere exoten zoals de grote agaatslak te bestrijden. De platworm deed het goed en breidde zich enorm uit. Zo enorm dat inmiddels ook de populaties van inheemse slakken daar zijn gedecimeerd.

De negen exotische platwormen in Nederland hebben ook een gezonde eetlust, maar zijn nog niet zo desastreus als de Nieuw-Zeelandse landplatworm. Vraatzuchtige platwormen kunnen behoorlijke schade toebrengen aan de regenwormen- en slakkenpopulaties en daarmee ook aan hun predatoren zoals merels, lijsters, egels en spitsmuizen, Zeker nu al drie soorten – de kleine Australische tweestrep, de grote Australische geelstreep en de blauwgevekte platworm – steeds vaker buiten de beschermde omgeving van kassen worden gevonden. Grote alertheid is dus geboden, constateert De Waart terwijl ze opnieuw een wezentje van een steen af plukt.